

ТЕЛЕВІЗІЙНІ ЖАНРИ В СУЧАНИХ ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

*Понька В.С., студент Київського національного університету культури і мистецтв
Науковий керівник – Хомич В.І., к.філол.н., доцент кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін ВП НУБіП України "Ніжинський агротехнічний інститут"*

Г. В. Кузнецов [1] закладає теоретичне підґрунтя для визначення жанру, його ознак слід шукати в мистецтвознавстві та літературознавстві, звідки поняття «жанр» прийшло в теорію журналістики. Домовимося, що під жанром ми будемо розуміти історично визначився тип відображення реальної дійсності, що володіє рядом відносно стійких ознак.

О. О. Князев [2] Дає визначення поняття жанр таким чином: Жанр - це історично визначений тип відображення реальної дійсності, що володіє набором відносно стійких ознак. Поняття того чи іншого жанру формувалося багато років, змінювалося життя, якісь явища її зникали, ставали надбанням історії, виникали нові, проте, кожне нове явище, будучи принципово іншим за змістом, зберігало колишню форму. Це відноситься і до жанрових форм, заснованих на спільності функцій кожної з них, незалежно від конкретного наповнення. Телебачення сприйняло в основному функції, методи і форми своїх попередників по масовій комунікації - преси і радіо.

Проте, осліджуючи цю тему, залишається ряд невирішених питань. Зокрема, чому деякі жанри втрачають свої позиції і стають неактуальними. Описується кожен вид та дається його характеристика, визначаються умови необхідності у кожному з них та основні переваги їх.

В основу жанрового поділу покладено не тільки вже згадувана нами міра типізації. Тут враховується також спосіб відображення реальної дійсності, функціональні особливості тих або інших передач, їх частин, тематичне своєрідність, технічні умови створення.

Отже, все розмаїття телевізійної продукції можна класифікувати за рядом формальних ознак. Це дозволяє виділити певну кількість жанрів, що важливо не стільки для теоретичного осмислення проблем телевізійної журналістики, скільки для практичної діяльності телевізійних журналістів. Адже в адекватному розумінні жанрової природи закладені можливості і найбільш повної реалізації майстерності, і виконання редакційного завдання.

Сама теорія жанрів, що відрізняється надзвичайною складністю, багатоаспектністю, знаходиться в постійному процесі розвитку, видозмінюючись разом з живою і мінливою практикою. Становлення і розвиток, виникнення нових і відмирання старих жанрів - процес історично неминучий. У нас на очах з'являються форми, яким не відшукати аналогій не тільки в газетах або радіо, але і в телебаченні минулих років. Дифузія жанрів характерна для публіцистики в цілому, але особливо очевидна саме в телевізійній публіцистиці - в силу не стільки новизни телебачення як роду журналістики, скільки завдяки величезному багатству мови - рухомих зорових образів, супроводжуваних звуком. На стику жанрів, на їх зламі часом точніше відображаються складні життєві відносини, драматичні колізії нашого часу.

Телебачення розвивалося, йдучи по шляху освоєння традиційних жанрів. Потім - їх заломлення згідно своєї зображально-виразної природі, а також особливостям відносин з телевізійною аудиторією. Тому в ТВ-програмі стали в рівній мірі звичними як репортажі або інтерв'ю, так і екранні ігри, конкурси або ток-шоу (також модифікація жанру інтерв'ю).

Жанри радіо і телебачення формувалися на основі газетних, але відрізняються від них усній формою мови. На телебаченні усний текст доповнюється відеорядом, що дозволяє телебаченню модернізувати традиційні жанри преси та створити нові. Але наскільки б складною не була конструкція телевізійної передачі, в її підставі завжди можна виявити стійкі жанрові ознаки.

Інформаційне повідомлення (відео сюжет) Будь-який вид людської діяльності завжди починається з простого. З часом вдосконалюючись, можна прийти до певних вершин у професійності і майстерності. Що в журналістиці може бути найпростішим? Звичайно, стати свідком якої-небудь події, занотувати її, обробити і журналістський матеріал готовий, як повідомлення для засобів масової інформації. Цей вид публіцистичної діяльності можна класифікувати як замітка. Замітка – це інформаційний жанр, коротке повідомлення у якому послідовно викладена інформація про подію або факт. Це універсальний жанр, який використовується у друці, на радіо та телебаченні.

На телебаченні в цьому жанрі виступають усне повідомлення і відеозапіс. Це короткі матеріали, що показують основні моменти події в їх природній послідовності. Замітка у вербальній (словесній) формі або усне повідомлення передається без відеоряду. Обставина, що виправдує її використання, полягає в особливій оперативності, коли новина представляє безумовний і загальний інтерес, а зйомки з тієї чи іншої причини неможливі, або відеоматеріали ще не отримані. Приклад такого повідомлення: «Як передає одне з провідних агенств, опівдні прем'єр-міністр таємно покинув обложеної опозиціонерами резиденцію і відбув у невідомому напрямку ...» Новина одним реченням повідомляє, хто, що, де і коли зробив, скоїв. Причинно-наслідкові зв'язки дії залишаються «за кадром». Цей журналістський жанр не дає відповіді на питання: як? і чому? Якщо новина того заслуговує, вона буде прокоментована, проаналізована, отримає належну оцінку, але для цього існують інші жанри, що використовуються, як правило, в інших передачах.

Критерії відбору - суспільна важливість, значимість повідомлюваного матеріалу або його пізнавальна цінність (нарешті, вплив такого чинника, як «цікавість» - повідомлюваний факт може і не мати особливу суспільну значущість, але по тій або іншій причині представляти певний інтерес для значної частини аудиторії).

Звіт. Тематична основа звіту, як правило, офіційна подія значного соціального, нерідко державного значення. Цим і пояснюється необхідність «протокольної» фіксації, детального і тривалого показу.

Сценарний план звіту зазвичай не пишеться заздалегідь, однак доцільно, щоб журналіст був присутній на зйомці: це допоможе йому при написанні тексту, яким супроводжується показ знятого матеріалу. Звіт може вийти в ефір і без журналістських коментарів. Так роблять у тих випадках, коли необхідно продемонструвати неупередженість у висвітленні події. Скажімо, той чи інший захід повністю записують на відеомагнітофон, потім показують його в зручній для глядачів час у скороченому вигляді. Скорочення, як правило, погоджують з офіційно виділеними для цього представниками учасників зустрічі (так при підготовці звітів з засідань парламентів суверенних держав, сесій місцевих органів влади і т.п.). У цьому випадку жанрові особливості звіту повністю збігаються з репортажем. Нерідко звітом також називають пряму трансляцію тієї або іншої офіційної події.

Виступ (монолог в кадрі) одна з форм ораторського мистецтва, відомого з прадавніх часів і як і раніше залишається могутнім засобом впливу на суспільну думку. Виступ може супроводжуватися показом кінокадрів, фотографій, графічних матеріалів, документів; якщо виступ відбувається за межами студії, може бути використаний показ навколишнього оточення, ландшафту, однак основним змістом виступу завжди служить монолог людини, яка прагне донести до телеглядачів не лише конкретну інформацію, але й своє ставлення до неї.

Принцип побудови публічного виступу в кадрі. Основні вимоги до композиції виступу: спочатку визначити тему, ввести слухача в коло обговорюваних питань (вступ), потім познайомити його з основними фактами, доказами (основна частина) і зробити короткі і точні висновки із сказаного (висновок). Зрозуміло, що складові частини виступу мають бути схожими за обсягом. Якщо вступ більш тривалий за основну частину, то він справить враження недостатньо аргументованого, легковажного. Затягнуте висновок створить

Матеріали Міжнародної студентської науково-практичної конференції «Перспективи розвитку аграрної вищої освіти України очима молодих науковців»

відчуття у глядачів, що автор не впевнений у своїх висновках, зробить мову непереконливою. Але це очевидні і занадто загальні зауваження.

На телебаченні виділяють три основні форми виступів в кадрі:

- Текстовий виступ, написаний самим виступаючим і відредаговане телевізійним редактором;

- Тезовий виступ, де наперед позначена тема, основний хід думки, коротко прокоментовані центральні питання, які має намір торкнутися виступаючий. Таким чином, тези - це своєрідний сценарний план, що визначає зміст виступу і характер супутнього показу (фотографії, карти, схеми, макети та ін);

- Імпровізований виступ, де попередньо позначені лише тема і тривалість (хронометраж) виступу.

Інтерв'ю. (від англ., Interview - дослівно зустріч, бесіда) - жанр публіцистики, що представляє собою розмова журналіста з соціально значущою особистістю з актуальних питань.

В період бурхливого розвитку періодичної преси, коли діалог набуває широкого поширення в якості способу отримання суспільно значущої інформації з першоджерела (від її носія). Радіо розкрило додаткові можливості жанру, включивши в нього третю сторону - аудиторію, що стала реальним слухачем цього діалогу. Телевізійне інтерв'ю пішло ще далі, збагативши жанр істотною якістю - видовищністю. В силу аудіовізуального характеру телевізійної комунікації джерелом інформації стає вже не тільки лунає мова з усім багатством її риторики, інтонаційної, емоційного забарвлення (як на радіо), але і міміка, жест, поведінка співрозмовників, а нерідко і їх навколишнє середовище.

Отже, інтерв'ю для журналіста - це, з одного боку, спосіб отримання інформації шляхом безпосереднього спілкування з людиною, яка володіє цією інформацією, а з іншого - публіцистичний жанр у формі бесіди, діалогу, в якому журналіст на екрані за допомогою системи запитань допомагає джерелу інформації якомога повніше, логічно послідовно розкрити задану тему в процесі телевізійної передачі.

Розглянемо загальну методико-технічну основу для журналіста-інтерв'юера. Ставлячи запитання, потрібно уникати багатозначних понять; основні слід формулювати у лаконічній, чіткій фразі, так як довге питання людина може не запам'ятати і в результаті відповісти на частину питання (як правило, останню); питання краще формулювати, не називаючи альтернативи, щоб співрозмовнику не треба було лише обмежитися вибором між двома варіантами відповіді.

Інформаційне інтерв'ю. Мета - отримання певних відомостей («інтерв'ю-думка», «інтерв'ю-факт»); відповіді співрозмовника не є офіційною заявою, тому тон розмови близький до звичайного, забарвлений різними емоційними проявами, що сприяє кращому сприйняттю інформації.

Інтерв'ю-портрет - особливий різновид телевізійного інтерв'ю з метою по можливості всебічного розкриття особистості співрозмовника.

Проблемне інтерв'ю (або дискусія). Ставить завдання виявити різні точки зору або шляхи вирішення соціально значущої проблеми.

Інтерв'ю-анкета проводиться для з'ясування думок з певного питання у різних співрозмовників, не вступають в контакт один з одним. Зазвичай це серія стандартизованих інтерв'ю, в яких всім учасникам задається одне і те ж питання. Швидше за все, саме цей різновид телевізійного інтерв'ювання може стати першим самостійним завданням початкуючого репортера.

Портретне інтерв'ю так само відрізняється від виступу людини в телехроніки, як фотографія на паспорт від твору фотохудожника, що відобразила те ж обличчя.

Портретне телеінтерв'ю може бути головною складовою фільму-наряду - твори телемистецтва, створеного за особливими законами естетичного освоєння дійсності.

СЕКЦІЯ 3

«Гуманітарна складова становлення кваліфікаційних фахівців» «Освітні інновації та формування сприятливого соціального середовища»

Репортаж. Ми вже знаємо, що репортажність - природна властивість телебачення. Відповідно репортаж - найбільш поширений, дієвий, ведучий жанр тележурналістики.

Таким чином, репортаж - жанр журналістики, оперативно повідомляє для преси, радіо, телебачення про яку-небудь подію, очевидцем або учасником якого є кореспондент. За способом трансляції розрізняють прямий репортаж та фіксований. Прямий репортаж транслюється в ефір у момент вчинення дії та здійснюється за допомогою пересувної телевізійної станції (ПТС). По суті, вся історія журналістики - історія становлення і вдосконалення репортажу, що характеризується максимальною наближеністю до природного життя, здатного представляти явища реальної дійсності в їх природному розвитку. До типологічних особливостей репортажів відноситься і поділ їх на подієві, тематичні та постановочні. У першому випадку мова йде про показ реальної події, що протікає незалежно від репортера, завдання якого - по можливості точно і досить докладно проінформувати про це. У тематичному репортажі автор-журналіст підбирає об'єкт показу і відбуваються на ньому події у відповідності з обраною темою, заданою ідеєю телевізійного твору. Нарешті, в умовно званому постановочному репортажі журналіст відверто виступає організатором події. Подібна організація може бути цікавою і корисною, а може - шкідливою і непрофесійною.

Коментар (від лат. Commentarius - тлумачення) - одна з форм оперативного аналітичного матеріалу, що роз'яснює сенс актуального суспільно-політичної події, документа і т. п.

Телевізійний коментар - це найчастіше різновид виступу в кадрі. Втім, все ширше використовується закадровий коментар, що ілюструється спеціально підібраними відеокадрами. Коментар відноситься до аналітичної публіцистики, тому що при досить широкому охопленні подій коментатор, слідуючи своєї головної мети, висвітлює насамперед причинно-наслідкові зв'язки між подіями, говорить про можливі наслідки того, що відбувається. Основу коментаря як жанру складає відкрита авторська оцінка, аналіз.

Огляд - один з традиційних, стійких жанрів аналітичної публіцистики. Перелічимо основні особливості, які його характеризують. По-перше, воно суворо фактологічне, причому факти відбираються і групуються відповідно з певною авторською метою. По-друге, оглядач розглядає факти в їх взаємодії, розкриває існуючі між ними причинні зв'язки, відшукує в одиничному загальне. По-третє, огляд відрізняється широтою дослідження матеріалу на відміну від коментаря, в центрі якого може бути одиничний факт або подія. По-четверте, матеріал огляду обмежений нерідко хронологічними рамками («Сьогодні у світі», «Пора жнив»).

Отже, предмет жанру - суспільні події, а мета-пред'явлення глядачам причинно-наслідкових зв'язків (часом прихованих, важко вловимих), виявлення їх значення і тенденцій подальшого розвитку.

Крім огляду монологічного характеру з'явилися огляду-діалоги, в яких оглядач зі своїми компетентними співрозмовниками обговорює головні події в тій чи іншій сфері суспільного життя - тут огляд, по суті, перетворюється в бесіду.

Бесіда. Прес-конференція та дискусія носять діалогічний характер і ведуть свій родовід від інтерв'ю. Таким чином, бесіда - це специфічний телевізійний жанр аналітичної публіцистики, що представляє собою діалогічну форму повідомлення. Широко представлений у програмах. Присвячений темам, що становлять суспільний інтерес: політичним, економічним, соціальним, морально-етичним, науковим і т. д. Нерідко переростає в дискусію. Наявність конфлікту, зіткнення різних точок зору, розвиток думки, що рухається, однак, за заздалегідь наміченим сценарієм (сценарним планом), а в результаті - вирішення конфлікту шляхом вибору найбільш переконливих аргументів, значущість проблематики, цікавість - всі ці якості обумовлюють дієвість та популярність таких передач, а разом з тим і складність їх здійснення.

Матеріали Міжнародної студентської науково-практичної конференції «Перспективи розвитку аграрної вищої освіти України очима молодих науковців»

Дискусія. Зростаюча поширеність і популярність жанру дискусії цілком закономірні і відповідають самому стилю сучасного життя з його напруженими пошуками істини. Дискусія (від лат. Discussio-дослідження, розгляд, обговорення) - жанр, для телеекрану, бо демонструє процес живої думки, її народження, розвиток та рух до мети, що відбувається на очах у глядачів. Зіткнення різних думок включає телеаудиторію в процес дослідження, активізуючи інтелектуальну діяльність, долаючи пасивність, характерну для сприйняття готових істин. Звідси високий пізнавальний потенціал жанру.

Ток-шоу. Поєднуючи ознаки інтерв'ю, дискусії, ігри концентруються навколо особистості ведучого. Це максимально персоніфікована екранна форма. Про неї можна з достатньою підставою сказати: ток-шоу створює зірок, а зірки створюють ток-шоу. Такому взаємовпливу, взаємодії форми і її творця в першу чергу сприяють необхідні особистісні якості: розум, винахідливість, чарівність, гумор, уміння зацікавлено слухати, пластично рухатися і інше. Істотні також і зовнішні обставини: певне місце і суворо дотримувана циклічність, тобто регулярна повторюваність у програмі, розрахована на збудження у свідомості масового глядача стану «нетерплячого очікування зустрічі».

Прес-конференція. Різновид інтерв'ю з великим числом інтерв'юєрів, які задають питання одному або декільком добре обізнаним в якійсь області особам. Короткий інструктаж для журналістів, що орієнтує їх у програмі того або іншого важливого (офіційного) події та бажаних аспектах його освітлення, називається брифінгом. Однак не слід розуміти брифінг тільки як спробу представників урядової установи (наприклад, відділу преси МЗС) вплинути на хід висвітлення тієї чи іншої кампанії, акції чи зустрічі глав держав.

Кореспонденція («передача»). Подібно іншим жанрам аналітичної публіцистики, кореспонденція прийшла на телебачення з газети та радіомовлення. Але цей термін не прижився на ТБ. Замість «кореспонденція» прийнято говорити просто: «передача». Не будемо сперечатися з професійним жаргоном. Важливіше зрозуміти специфіку цього чи не найпоширенішого жанру. Не претендуючи на художню образність, властиву нарису, проста «передача», подібно газетній кореспонденції, повідомляє факти, причому факти проаналізовані, узагальнені. Це жанр аналітичний, який розробляє на конкретному матеріалі ту чи іншу актуальну проблему, взяту в досить обмеженому масштабі. Тематика кореспонденції практично безмежна: сільське господарство, мистецтво, бізнес, винахідництво, події міжнародного життя і т.д.

Нарис. Прикордонний жанр, він лежить між дослідженням і оповіданням (в літературознавчому визначенні останнього). Від розповіді нарис відрізняється тим, що в ньому відбиваються події і факти, дійсно відбувалися в житті, зазвичай з точним позначенням місця і часу дії, реальних імен реальних людей. Життєвий факт - основа нарису. І немає, мабуть, в публіцистиці іншого жанру, який вимагав би настільки очевидного прояву таланту, творчої майстерності, професіоналізму, як нарис. Нарис на телеекрані залишається одним з найбільш складних жанрів публіцистики, що як раз пояснюється органічним поєднанням дослідження документального матеріалу і розповіді.

Сатиричні жанри. Особливе місце в екранній публіцистиці займає сатиричний розділ програми. І хоча екранна сатира нелегко і непросто відшукує конкретні форми свого існування, хоча в програмах телестудій вона все ще епізодична, об'єктивна соціальна значимість для телебачення сатири як своєрідного методу відображення дійсності не підлягає сумніву.

Своєрідність сатиричних жанрів у телевізійній програмі пояснюється тим, що саме сатира покликана виконувати найтяжчу і найважливішу функцію соціального «чистильника», викриваючи пороки.

Отже, й усе розмаїття телевізійної продукції можна класифікувати за низкою формальних ознак. Це дає можливість окреслити певну кількість жанрів, це важливо й не так для теоретичного осмислення проблем телевізійної журналістики, скільки для практичної

СЕКЦІЯ 3

«Гуманітарна складова становлення кваліфікаційних фахівців» «Освітні інновації та формування сприятливого соціального середовища»

діяльності телевізійних журналістів. Адже адекватному розумінні жанрової природи закладені можливості і найповнішої реалізації майстерності, і виконання редакційного завдання.

Список використаної літератури:

1. Г. В. Кузнецов – Телевізійна журналістика навчальний посібник. 2002
2. О. О. Князев – Основи тележурналістики і телерепортажу 2001 р.
3. Багиров Э., Кацев И. Телевидение — XX век. М., 1968.
4. Борецкий Р. Телевизионная программа. М., 1967.
5. Вачнадзе Г. Всемирное телевидение. Тбилиси, 1989
6. Голядкин Н. ТВ-информация в США. М., 1995.